

En litterær helgen, Ideens skribent, Følelsens poet

Foredrag af Henrik Denman
Svendborg
10. november 2007

1. Indledning

Sommeren 2006 var et særligt år i Johannes Jørgensen forskningen. En omfattende samling dagbøger, breve og andre papirer fra digterens hånd havde siden hans død den 29. maj 1956 ligget bevaret i Svendborg Bibliotek. I maj 2006 fik Det kgl. Bibliotek overrakt samlingen, som Johannes Jørgensen i sit testamente havde bestemt først måtte blive offentliggjort 50 år efter sin død. Samlingen befinder sig nu på Det kgl. Bibliotek i København, hvor den skal registreres og stilles til rådighed for forskere og andre interesserede.

I forbindelse med overdragelsen af Johannes Jørgensen-samlingen til vort nationale bibliotek sagde formanden for Johannes Jørgensen Selskabet, Stig Holsting, at danskerne fortjener at vide, hvilken stor digter Johannes Jørgensen var. Det véd de i udlandet bedre end vi herhjemme, sagde han.

Der er ingen tvivl om, at Johannes Jørgensens navn som forfatter i dag står stærkere i udlandet end herhjemme. Men det er på den anden side samtidig vigtigt at slå fast, at interessen for Johannes Jørgensen har været ganske stor også i Danmark lige siden hans første optræden på hovedstadens litterære scene. Det vil være rimeligt at sige, at læserinteressen for ham i dag er noget begrænset – ingen af hans hovedværker er således tilgængelige i den danske bogverden med mindre man køber dem antikvarisk. Man hans liv, skæbne og forfatterskab fanger fortsat, og som det vil fremgå i det følgende, kan man gå til Johannes Jørgensen med vidt forskellige indfaldsvinkler.

Den store og mangfoldige interesse for Johannes Jørgensen fremgår af den bibliografi over Johannes Jørgensen-litteraturen, som jeg er ved at lægge sidste hånd på, og som først i det nye år udsendes af Johannes Jørgensen Selskabet. I det følgende er det hensigten at foretage en række punktnedslag i litteraturen om mennesket og digteren Johannes Jørgensen. Han skrev selv ufatteligt meget, men der er tilsvarende offentliggjort mange bidrag til forståelsen af digteren og til udbredelsen af kendskabet til ham.

2. Biografiske arbejder

Der skulle gå 50 år efter Johannes Jørgensens død før den første hele biografi udkom. Til trods for, at digteren i den grad kunne skabe opmærksomhed ikke bare i den litterære verden, men i den brede danske offentlighed, har ingen vovet at binde an med en samlende biografi. Den kom først med Teddy Petersen *Et menneske kommer derhen, hvor det vil* fra 2006. Selv om mange sikkert vil erklære Johannes Jørgensen for stendød i den brede offentlighed, er det interessant at notere sig, at Teddy Petersens biografi generelt fik positive anmeldelser.

To bøger har indtil da stået som søjler i Johannes Jørgensen-litteraturen: dels Emil Frederiksen *Johannes Jørgensens Ungdom* fra 1946 og dels W. Glyn Jones' *Johannes Jørgensens modne År* fra 1963. Som det fremgår, tager de to bøger fat i hvert af Johannes Jørgensens markant forskellige og adskilte livsafsnit. Begge

bøger rummer hver for sig væsentlige oplysninger om digterens udvikling både på det personlige plan og i det litterære arbejde.

Vil man gå nogle spadestik dybere i studiet af Jørgensens livsforløb og personlige udvikling, er der mange artikler fra tidsskrifter og aviser at søge til. Det er her, min bibliografi kommer ind i billedet, for slår man op i listerne over anvendt litteratur, som findes i de forholdsvis få bøger om Johannes Jørgensen, er antallet af henvisninger forbavsende lille i forhold til den langt mere omfattende litteratur, der faktisk er publiceret lige siden midten af 1890'erne.

I første omgang er der generelle biografiske artikler i *Dansk Biografisk Leksikon*, hvor først Emil Frederiksen i 1937 og siden Erik Skyum Nielsen har givet fine bidrag til forståelsen af Jørgensens liv og værk. Hertil kommer en lang række mindre portrætter, hvoraf et af de tidligste er skrevet af Viggo Stuckenberg i tidsskriftet *Ungt Blod*. Det var sent på året 1895, da Stuckenberg fremhævede Jørgensens sans for ord og billeder til at afdække menneskets dybe lykke og dybe sorg, men Stuckenberg havde også øje for, at der var noget helt andet på færde hos Jørgensen:

... mellem hans Evne til at nyde og hans Evne til at besidde ligger der en Afgrund, som har spaltet hans Væsen i to, ét, der drages mod Jorden, og ét, der brænder efter Hvile i en Guddoms Tjeneste. De gaar Side om Side, raaber til hinanden og overdøver hinanden. Hvilket der til sidst vinder, er ikke godt at vide. Enhver har Lov at ønske sit.

Tidspunktet for portrætartiklen er naturligvis interessant, for kun få måneder senere blev Johannes Jørgensen katolik. Stuckenbergs dom over Jørgensens valg af tro kan man hævde har sat sine dybe spor i den efterfølgende vurdering af Johannes Jørgensen, og som afspejler sig i talrige artikler om digteren gennem mere end 100 år.

Et par eksempler. Ved Johannes Jørgensens død skrev digterkollegaen Tom Kristensen et fint følt portræt i *Politiken*. Han opremser rapt, hvad der karakteriserer Jørgensens liv – hans barndom i Svendborg, forstadslivet uden for Københavns snævre gader, symbolisterne, tårnet, krisen, omvendelsen og sammenstødet med Viggo Stuckenberg. Tom Kristensen fraråder at læse Stuckenberg, hvis man vil forstå dybden i Jørgensens valg af religiøst ståsted, mens man vil få langt større udbytte af at opsøge Sophus Claussen:

Det er dette strenge i Johannes Jørgensens karakter, denne frygtelige evne til at kunne ensrette sig, da han først var naaet frem til en absolut livsanskuelse, man først og fremmest maa tænke paa, naar man vil danne sig et billede af den store, bortgangne digter.

Helt anderledes hård i bedømmelsen er kritikeren Torben Brostrøm i en anmeldelse i *Information* i 1966 af Uglebogs-udgaven af bidrag fra *Taarnet*. Brostrøm noterer sig, at der kun foreligger få egentligt litterær-æstetiske undersøgelser af digterværkerne, hvorimod den biografisk-psykologiske forskning og udgivelsesvirksomhed har været omfattende. Baggrunden for dette forhold søger Torben Brostrøm i den litteraturpolitiske skikkelse Johannes Jørgensen og det uhørt privatiserende ved perioden og ved Jørgensen i særdeleshed:

Hans forfatterliv var næsten fra første færd et pensum. Dette at stå til regnskab, for sig selv, for sine venner, sine læsere og for Gud, synes at være drivkraften bag skriveriet, og gjorde hans liv og digtning til én lang bekendelse og hvert privatbrev til litteraturhistorie, mens det blev skrevet.

Her levner Brostrøm – ligesom mange kritikere før ham – ikke megen plads til at anerkende og analysere den værdikamp, som Jørgensens valg i livet og det efterfølgende brud med vennerne kan tolkes som.

Til studiet af Johannes Jørgensens liv hører også vidnesbyrd fra hans samtidige, som de kan læses i breve. Ikke mange breve er blevet offentliggjort. Jørgen Andersen udgav i 1946 bogen *Breve fra Johannes Jørgensen til Viggo Stuckenberg*, hvoraf nogle breve et par år tidligere var blevet offentliggjort og sat ind i en biografisk ramme i Jørgensen Andersens to-bindsværk *Viggo Stuckenberg og hans Samtid* (1944). Pudsigt nok var årene midt i 1940'erne en periode, hvor dele af Jørgensens korrespondance fandt vej til offentligheden, idet Eddie Salicath i 1946 optrykte tre breve fra Jørgensen til Gustav Wied i sin bog *Omkring Gustav Wied*.

En interessant kilde til arbejdet med Jørgensens livsforløb er den store samling avisinterviews, han gav gennem årene. Man må konstatere, at Jørgensen var et varmt navn i dags- og ugepressen gennem de sidste 30 år af sit liv, og han stillede gerne op til møderne med journalisterne, når han var på rejse i Danmark fra sin udlændighed i Italien.

Interessen for den danske digter og kulturpersonlighed i Italien har også påkaldt sig stor interesse. I 1989 udgav Inge Lise Rasmussen Pin en lille bog med titlen *Johannes Jørgensens Veje omkring Siena*, og i en lang række avisartikler kan man læse resultaterne af danskeres besøg hos Jørgensen, ligesom man i 1966 i anledning af 100-året for Jørgensens fødsel i *Berlingske Tidende* kunne læse om festlighederne i Assisi. En interessant artikel er Jørgen Breitensteins ”Johannes Jørgensen og italiensk kultur”, offentliggjort i tidsskriftet *Danske Studier* i 1960, som bygger på hans universitetsspeciale om samme emne fra 1958, og hvori han gennemgår Jørgensens forhold til franciskanerne og italiensk litteratur og kunst.

Et af hovedværkerne i Johannes Jørgensens forfatterskab er de syv bind erindringer *Mit Livs Legende*. I betragtning af, at værket står så centralt i dansk åndslivs erindringslitteratur, er det påfaldende, hvor få der har fundet det tilstrækkeligt interessant at analysere værket. Kritikeren Henrik Wivel betegnede det for få år siden som ”et enestående vidnesbyrd og personligt kildeskrift til europæisk kultur omkring år 1900”.

Enkelte forskere har dog set værdien i værket. I sin bog *Læved og tolkninger* fra 1982 vier litteraturforskeren Johnny Kondrup *Mit Livs Legende* en grundig analyse, hvor hans bind for bind beskriver den tematiske og kompositoriske opbygning af værket, derefter ser på Jørgensens forhold til væsentlige begreber som personlighedens natur og historie og sluttelig beskriver hans forhold til forskellige mytiske mønstre. Kondrup opridses en opgave, som endnu står for at blive løst, nemlig at gennemgå den første udgave af de syv bøger med de forskellige undertitler og derefter gå den nye udgave af *Mit Livs Legende* i to store bind fra 1949 efter i sømmene for at få klarlagt, hvori Johannes Jørgensens omarbejdelser består:

Det er således temmelig uklart, om revisionen af 1949 har været foranlediget af forfatterens ønske om at ændre sit oprindelige erindringsperspektiv, eller om den blot har skullet fremhæve og tydeliggøre dette perspektiv. Det forbliver uklart, indtil nogen påtager sig at sammenligne første og anden udgaves tekst side for side og at vurdere konsekvensen af hver enkelt foretaget ændring.

For Johnny Kondrup selv lå et sådant arbejde uden for rammerne af hans undersøgelse. En anden undersøgelse af *Mit Livs Legende* er værd at nævne. I 1995 skrev Inger Schärfe et speciale på Århus Universitet med titlen *Johannes Jørgensen som erindringskunstner – med særligt henblik på selvbiografien Mit Livs Legende*. Hun offentliggjorde en sammenfatning af sit arbejde som en kronik ”Johannes Jørgensen – en erindringskunstner” i *Kristeligt Dagblad* 1996.

Enkelte tager Jørgensens omvendelse og katolske tilhørsforhold op til behandling, f.eks. Carsten Bach-Nielsen om konfessionernes kamp i *Præsteforeningens Blad* i 1993, Martin Heidegger om *Livsløgn og Livssandhed* i en artikel i tidsskriftet *Kritik* i 1995 og universitetsafhandlingen *Johannes Jørgensens vej til*

katolicismen af Jacob Ørsted i 1998. Ove Klausen skriver om lignelserne i et udvalg af Jørgensens tekster fra 1999, mens John Damsager i sin afhandling fra 2003 skriver om Peter Schindler på grundlag af Schindlers korrespondance med Johannes Jørgensen. Senest har Jørgen Nybo Rasmussen udgivet afhandlingen *Johannes Jørgensens konversion* i Ælnoths skriftserie fra 2007, hvor han sætter fokus på de vigtigste faser i forfatterens livsanskuelse og dermed hans vej til den katolske kirke og hans første erfaringer som katolik.

3. Læsningen af Johannes Jørgensens værk

Jeg vil her pege på nogle fremtrædende træk i interessen for Johannes Jørgensens forfatterskab.

Hovedparten af interessen i den danske sekundærlitteratur samler sig om Jørgensens lyrik. Stuckenberg var jo ikke alene om at se digtene som Jørgensens største aktiv. Allerede i den første litteraturhistorie, som beskriver Johannes Jørgensens forfatterskab, bliver digtsamlingerne vurderet højest. Det drejer sig om P. Hansens *Litteraturhistorie* fra 1902, hvor *Vers* fremhæves for "den virkelige Poesi, de gjemte, fine, tungsindige Naturstemninger, vemodsfuld Længsel mod Skjøndhed og Fred, stilfærdig Resignation overfor Livets ustadige Omskiftelighed eller dets trange Ensformighed". Omvendt er der høvl til Jørgensens prosa: "En Skizze eller Stemning som denne vil dog vist en nogenlunde opvakt Skoleelev uden særlig Aandsanstrengelse kunne præstere Magen til."

Interessen samler sig om lyrikken og om symbolisterne. Man kan søge mange fine analyser af Jørgensens digte – fra Christian Rimestads grundige gennemgang i *Fra Stuckenberg til Seedorf* med undertitlen "Den lyriske Renæssance" fra 1922 over Vilh. Andersens analyser i hans *Illustreret dansk Litteraturhistorie* fra 1925 til Ole Steen Henriksens fyldige bidrag "Katolske temaer i Johannes Jørgensens lyrik" fra tidsskriftet *Catholica* 1962.

I Danmark var det fra Jørgensens unge dage og gennem hele hans liv lyrikken, som tryllebandt læserne, og som er hovedemnet for både kronikører og specialeforfattere ved universiteterne. Som kritikeren Bent Mohn skrev i sin nekrolog i *Information*:

... Johannes Jørgensens dejligste gave til os, den gave, vi har helt for os selv og aldrig kan paaskønne nok, er dog hans lyrik. [...] Sammen med Sophus Claussen var han 90'ernes største lyriker. Man kunde skrive lærde afhandlinger om, hvorledes han fra raffinerede sprogeksp eksperimenter naaede frem til at stryge alle kunstgrebene, saa kun essensen af en sjæl blev tilbage.

Lærde afhandlinger er der faktisk skrevet adskillige af, de fleste med et udvalg af digtene under den akademiske lup. Tilsvarende vil man se, at hovedvægten i litteraturhistorierne fra begyndelsen klart var på Jørgensens digte, mens man først senere kan se en forskydning over mod hans prosa og ikke mindst hans romaner.

Som antydet tidligere var romanerne ikke værdsat i en lang årrække. Først langt senere får Jørgensens romaner øget opmærksomhed.

Som jeg allerede har antydet med citatet fra P. Hansens *Litteraturhistorie* fra 1902 var samtiden hård i dens dom over Johannes Jørgensens romaner. Valdemar Vedel, der ellers nok forstod at tage Jørgensen i forsvar mod samtidens heftige kritik af hans religiøse skifte, anmeldte i 1894 i tidsskriftet *Tilskueren* tre nyudkomne bøger, heriblandt Jørgensens *Livets Træ*, under overskriften "Dekadenter". Her omtaler han bogens hovedperson Aage som "den lyrisk sentimentale" dekadenttype og fælder snart sin dom over bogen:

Denne Mangel paa aandelig Skaberkraft er det store Dekadensens Stempel paa al Hr. J.'s Produktion. Hans *Livets Træ* afgiver kun et nyt Vidnesbyrd om, at han ikke evner at skrive en sammenhængende Bog. Ligesom i *Sommer* er her kun en Række Smaastykker –

Stemninger, Fantasier, Situationer -, der varierer én Toneart og ét Grundtema: Spalteføde fra et Journalistliv, som Forf. har søgt at faa til at ”gaa sammen” i et Hele.

Faktisk er det først efter Johannes Jørgensens død, at der bliver større interesse for romanerne. Allerede i 1977 analyserede Poul Martin Sindberg romanerne i sin afhandling *Om driftsproblematikken i en række halvfemsromaner*, i 1979 skrev litteraturforskeren, vores nuværende udenrigsminister Per Stig Møller om Johannes Jørgensens romaner i sin bog *Fra tid til anden* – han vender tilbage til emnet i samlingværket *Fagerø* fra 2006 -, og i 1984 udkom *Gyldendals litteraturhistorie*, og heri giver Torben Kragh Grodal romanerne langt større plads og opmærksomhed end tidligere set. Bjarne Sandstrøm skriver om ungdomsromanerne i bogudgivelsen *Københavnromaner. Urbanitet & Æstetik* fra 1996.

Som bekendt var Johannes Jørgensen livet igennem en arbejdshest, og han udfoldede sig i bøger, tidsskrifter og aviser foruden de mange private papirer som dagbøgerne. Litteraturkritikeren Emil Frederiksen, som jeg vender tilbage til, skrev i 1936 i tidsskriftet *Edda* en grundig artikel om Johannes Jørgensens journalistiske debut, og kunsthistorikeren Bente Scavenius udgav i 1983 en grundig og informativ bog om dansk dagbladskunstkritik i perioden 1880-1901, og heri bringer hun en karakteristik af Jørgensen som kunstanmelder med eksempler på hans kunstkritik i dagbladet *Kjøbenhavns Børs-Tidende* i perioden 1892-93 og dagbladet *Vort Land* i 1898.

Litteraturforskeren Peer E. Sørensen har gennem de senere år bragt en anden side af Johannes Jørgensens forfattervirksomhed frem i lyset, nemlig hans kritiske artikler fra 1890'erne, hvor han præsenterer og introducerer den danske læseverden for en række af tidens store, internationale forfatterskaber. Et udvalg af de centrale essays udgav Peer E. Sørensen i 2001 i bogen *Essays om den tidlige modernisme*, og i sin introduktion fastslår udgiveren hurtigt, at Jørgensen primært var europæisk orienteret, at han er en uomgængelig del af modernismens tidligere historie i Danmark, og at hans litteraturkritik kan minde os om, at national selvtilstrækkelighed er fordummende, og at litteraturen – også den danske litteratur – er utænkelig uden en stadig dialog og udveksling med fremmede kulturer og litteraturer:

Johannes Jørgensens artikler er ikke lærdomsarbejder. De er først og fremmest aktuelle kritiske indlæg – de handler om litteraturpolitik – og bør læses, fordi de formulerer en usædvanlig skarp litteraturkritisk profil og en ny sensibilitet, som fik stor betydning ikke blot for hans egen generation, men langt op i det tyvende århundrede.

En pointe hos Peer E. Sørensen er, at Jørgensen i sin litteraturkritik formulerede den modernisme, han senere så det som sin opgave at bekæmpe. Udgiveren har valgt at prioritere Jørgensens introduktioner af den nye især franske litterære modernisme, mens han har ”fravalgt en række præsentationer af katolske forfattere, hvis betydning herhjemme – og i den europæiske modernisme generelt – er mere diskutabel”.

Dermed er vi fremme ved den del af forfatterskabet, som mange sikkert har ventet på – nemlig helgenbiografierne og Johannes Jørgensens rolle som en af den katolske kirkes førende hagiografer med biografier over Frans af Assisi, Katarina af Siena og Birgitta af Vadstena. Sandt at sige fylder denne del af forfatterskaber kun lidt i litteraturen om Johannes Jørgensen – i hvert fald den dansksprogede sekundærlitteratur. Anderledes forholder det sig i den omfattende udenlandske litteratur.

Fra den dansksprogede litteratur vil jeg først og fremmest fremhæve Martin Bergsøes artikel ”Johannes Jørgensen som hagiograf” fra *Fagerø*, men desuden kan nævnes, at Emil Frederiksen og Peter Schindler har begge skrevet om helgenbiografierne, og Hans Bølling skrev en grundig artikel om bl.a. helgenbiografierne i tidsskriftet *Catholica* i 1956 i anledning af forfatterens død. H.D.T. Kiærulff bragte i 1946 artiklen ”Johannes Jørgensens katolske Forfatterskab” i tidsskriftet *Katolsk Ugeblad*, og W. Glyn Jones bragte i 1960 i *Catholica* en artikel om Jørgensens behandling af visioner. Heller ikke i 100-årets

omfattende samling af artikler om Jørgensen finder man nogen, der har haft lyst til eller mod på at skrive og analysere helgenbiografierne.

Nyhedsbrev fra Johannes Jørgensen Selskabet har sine naturlige begrænsninger i omfanget, men bringer mange gode bidrag, hvor jeg i denne sammenhæng vil nævne Ulla Sander Olsens artikel ”Johannes Jørgensen og den hellige Birgitta” fra 2003.

4. Emil Frederiksen

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at fremhæve et navn i vrimlen af forskere og lægfolk, der har beskæftiget sig med Johannes Jørgensens liv og virke. Kritikeren og forskeren Emil Frederiksen er navnet.

Emil Frederiksen (1902-) var magister i litteraturhistorie og selv katolik. Han modtog i 1925 universitetets guldmedalje i nordisk filologi og var i årene 1936-43 adjunkt ved Øregaard Gymnasium. Mens han var underviser, begyndte han sit virke som litteraturskribent ved *Kristeligt Dagblad*, og i 1944 fik han sin blivende plads som kritiker ved *Berlingske Tidende*.

Tilknytningen til denne avis benyttede han flittigt som platform til at udbrede kendskabet til Johannes Jørgensen og til gang på gang at introducere nye facetter af forfatteren. Emil Frederiksens forfatterskab om Johannes Jørgensen er omfattende. Foruden bogen *Johannes Jørgensens Ungdom* fra 1946 tæller listen en lang række kronikker fra *Berlingske Tidende*, hvor han bl.a. beskæftiger sig med emner som Johannes Jørgensens verdensry, en kritisk mosaik af tendenser hos Viggo Stuckenborg og Jørgensen, Johannes Jørgensen hjemme og ude og Jørgensen som naturpoet og katolik.

Han skrev vidende og engageret om forfatterskabet i andre sammenhænge, f.eks. de to artikler ”Om at hylde og forstaa Johannes Jørgensen” og ”Studier i Johannes Jørgensens forfatterskab” i den katolske tidsskrift *Credo* i 1937 – i øvrigt samme år, som hans grundige introduktion til Johannes Jørgensen blev trykt i *Dansk biografisk Leksikon*. Emil Frederiksen har skrevet om Johannes Jørgensens vej til den hellige Frans, og han har skrevet en fortrinlig introduktion til forfatterskabet til Folkeuniversitetet i 1956.

Foruden at være en kyndig formidler havde Emil Frederiksen en anden ikke ubetydelig rolle. Han forvaltede Johannes Jørgensens private papirer – alle dagbøger, breve og de utrykte notater. Siden 1922 var der opstået et fortroligt forhold mellem de to, og de brevvekslede hyppigt, ligesom Emil Frederiksen i flere omgange opholdt sig hos Jørgensen i Italien. Følgende erindringsbillede stammer fra Emil Frederiksens kronik ”En digters værksted” fra 1966:

... [Han] bad mig komme til Assisi, åbnede skuffer og skabe med sine papirer, først og fremmest dagbøgerne. Det var i 1948. Allerede mange år før havde han vist mig sit grønmalede skab med lommebøgerne bag et gråt hønsegitter, og da jeg engang rakte hånden frem og spurgte: ”Må jeg kigge?” svarede han særegent tøvende og pointerende: ”Jah, Du må!” Jeg tog en – den stod ret langt fremme i rækken, men viste sig underligt nok at være fra 1892 – og jeg blev forbavset over, at den var skrevet på fransk.

Emil Frederiksen brugte syv sommeruger i Johannes Jørgensens svalende bibliotek til at bringe dagbøgerne i kronologisk orden og i det små at undersøge, hvordan *Mit Livs Legende* forholdt sig til dagbøgerne. Emil Frederiksen sammenfatter materialets omfang ved at fastslå, at der er tale om ca. 340 dagbøger, som dækker eller er grundlag for hans selvbiografi, og at de vil udgøre hen ved ti bind på 300 almindelige tryksider – lavt regnet. Afsluttende skriver Emil Frederiksen i sin kronik:

Men om disse temaers bagsider kan der ud fra hans dagbøger skrives en biografi, som vil få hans værste fjender til at godte sig. Måske det ikke gælder om sandheden, at man må spørge: ”- til fordel for hvem?” Men dette gamle – vist nok romerretlige – princip har sin

advarende gyldighed for den, hvem dokumenter om lys og mørke i en eviguroligt stridende sjæl er lagt i hænderne med tillid.

5. Afslutning

Sammenfattende vil jeg sige, at med bibliografien over Johannes Jørgensen litteraturen kan man fastslå, at sekundærlitteraturen på dansk *er* omfattende – for nogle måske forbavsende omfattende. Litteraturen er skrevet af både forskere og lægfolk, og selv om sekundærlitteraturen om de fleste forfattere klinger ud efter deres død, bliver interessen for Johannes Jørgensen holdt ganske pænt i live.

Fremherskende temaer er hans ungdomsår og perioden med *Taarnet*, de nære ungdomsvenskaber og venskaber der brast, digtene og det afgørende brud med venner og livsholdninger og konversionen til den katolske tro. I nyere tid er interessen for romanerne vokset støt.

Omvendt må man fastslå, at interessen fra dansk side for helgenbiografierne kan ligge på et meget lille sted, ligesom der er en forbavsende mangel på interesse for *Mit Livs Legende*, som man roligt kan betegne som et af dansk kulturlivs fornemste eksempler på erindringslitteratur.

Fremadrettet forestår grundige og spændende arbejder med Johannes Jørgensens utrykte papirer og dagbøgerne – og for mit eget vedkommende bliver næste opgave at udarbejde bibliografien over Johannes Jørgensen litteraturen på udenlandsk.